

Eğitimde Ahlak ve Etik

Edit6rler: Prof. Dr. Nihat ŞİMŞEK
Dr. 6đr. Üyesi Turan KAÇAR

Editörler: Prof. Dr. Nihat ŞİMŞEK - Dr. Öğr. Üyesi Turan KAÇAR

EĞİTİMDE AHLAK VE ETİK

ISBN 978-625-6764-92-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2023, Ankara

Yayın-Proje: Begüm Buse Gül
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Eşrefi mahlukat veya yaratılmışların en şerefli olarak ifade edilen insanın, doyumuna yönelik birtakım maddi ihtiyaçları olduğu gibi, daha önemli olan manevi ihtiyaçları da vardır. Her iki ihtiyaç alanı da, insanın haz duygusuna yöneliktir. Maddi ihtiyaçlar, maddi hazları tatmin etmeye yönelikken, maneviyatı tatmin etmeye yönelik olanlar, manevi haz olarak ifade edilir. Ahlaklı ve erdemli bir yaşam için gerekli olan ve aynı zamanda insan yaşamını en çok etkileyenler manevi hazlar olup, bu hazların sonunda gerçek mutluluk bulunmaktadır.

Manevi hazların insanı mutlu ettiğini anlayabilmek üst düzey bir anlayış ve çaba gerektirmektedir. Özellikle içinde bulunduğumuz zaman diliminde, sanki mal-mülk, mevki-makam, şan-şöhret gibi maddi unsurların insanı daha mutlu kıldığına/kılacağına dair bir inanış vardır. Hâlbuki bunlar geçici şeylerdir ve insanın bunlarla mutlu olması, mümkün değildir. Bunun yerine ahlaklı ve erdemli bir yaşamın, insanların mutlu olabilmesi için zaruri olduğu hemen hemen bütün ahlak yorumcularının ve eski/yeni filozofların ortak kanaatidir.

Ahlaklı bir yaşam sürmek eskiden beri oldukça zor olmuştur. Çünkü gerçek bilgiye ulaşmanın, insanları ahlaklı kıldığına dair anlayış ne yazık ki pek gelişmemiştir. Sokrates'in ifade ettiği gibi "erdemın kaynağı bilgidir." Bu noktada da çabalamak gerekir. Bu çabanın en önemli sacayağını, bilgiye dayalı olan hikmet-bilgelige ulaşmak oluşturur. Bu noktada günün eğitimcilerine ve bu işe aracılık eden eğitim kurumlarına, ciddi anlamda görevler düşmektedir. Eğitimcilerin en önemli görevi, doğru bilgiye ulaşmak ve en başta kendisi erdemli-ahlaklı bir yaşamın ilkelerini hayatında tatbik etmek, öğrencilerin de bunun tatbiki noktasında ciddi manada sorumluluk alıp, bu yolda mücadele etmektir.

Bu mücadelenin çok kolay olduğunu söylemek, işin ciddiyetini anlamayıp işi hafife almaktır. Çünkü bilgi toplumu olarak ifade edilen günümüz toplumunda teknolojide yaşanan baş döndürücü gelişmeler, dünyayı küçük bir mahalle ve köye çevirmiş, dünya insanların avucunun içine girecek kadar küçülmüştür. Bu durum insanların birbirinden çabucak etkilenmesinin de önünü açmıştır. Bunun neticesinde gördükleri hemen hemen her şeyi ne kadar absürt olursa olsun, taklit ederek alan ahlaki bir yozlaşmanın içinde bocalayan ve savrulan bir neslin yetiştiğine üzülerken şahit oluyoruz. Mevcut koşullar, yukarıda ifade ettiğimiz mücadeleyi daha anlamlı kılarak ahlaklı ve mutlu bir toplumun inşasının önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Her zaman ve her koşulda birer eğitim neferi olacağına inandığımız, Türkiye'nin değişik üniversitelerindeki eğitim fakültelerinde okuyan öğretmen adaylarına yönelik olarak hazırlanan bu kitabın, onların bu anlamdaki mücadelesine

her zaman katkı sunacağı muhakkaktır. Aynı zamanda, onların bu mücadeleyi verebilmek için bilginin ve muhtevasının ne kadar önemli olduğunun farkında olmalarına neden olacağı da kesindir. En önemlisi bu kitap, yarının eğitimcilerinin içinde buldukları zaman diliminin ve coğrafyanın koşullarını göz önünde bulundurarak bilgiyi, hikmet çerçevesinde, ontolojik, epistemolojik ve estetik bir anlayışla ele almalarına imkan tanıyacak ve onlara önemli bir yol gösterici kaynak olacaktır. Bu vesileyle kaynak eserin hazırlanmasında emeği geçen çok değerli meslektaşlarımıza ayrı ayrı teşekkürü önemli bir borç biliriz.

Editörler

Prof. Dr. Nihat şİMŞEK

Dr. Öğr. Üyesi Turan KAÇAR

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Nihat ŞİMŞEK - Dr. Öğr. Üyesi Turan KAÇAR

1. Bölüm: Ahlak ve Etik Kavramı

Dr. Öğr. Üyesi Turan KAÇAR, Gaziantep Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8390-7262

2. Bölüm: Ahlak ve Etik Kavramına Dair Görüşler (Felsefi Arka Plan)

Prof. Dr. Nihat ŞİMŞEK, Gaziantep Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7909-1851

3. Bölüm: Genel Meslek Ahlakı ve Etik

Prof. Dr. Hülya BALABAN, Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3656-4049

Prof. Dr. Lale CERRAH ÖZSEVGİ, Karadeniz Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2210-9838

4. Bölüm: Ahlak ve Etik Yönleriyle Öğretmenlik Mesleği

Prof. Dr. Burhan AKPINAR, Fırat Üniversitesi

ORCID No: 000-0003-3509-0475

Öğr. Gör. Elvan GÖKÇE, Harran Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3542-6784

5. Bölüm: Okulda Etik Kültürü

Doç. Dr. Ramazan Şamil TATIK, Muş Alparslan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6727-8264

6. Bölüm: Öğretmenlik Mesleğinde Etik Dışı Davranışlar ve Çözüm Yolları

Doç. Dr. Ebru KÜLEKÇİ AKYAVUZ, Kilis 7 Aralık Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2436-8761

7. Bölüm: Okul Yöneticileri, Öğretmen, Veli ve Öğrencilerin Etik Sorumlulukları

Dr. Öğr. Üyesi İrfan ARIKAN, Harran Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1546-4786

8. Bölüm: Eğitim ve Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Düzenlemeler

Doç. Dr. Muhammet BAŞ, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9309-8702

9. Bölüm: Okullarda Ahlak Eğitimi ve Etik Kurullar

Doç. Dr. Faysal ÖZDAŞ, Mardin Artuklu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2261-9504

10. Bölüm: Öğretim Programlarında Ahlak, Etik ve Değerler

Doç. Dr. Önder ERYILMAZ, Amasya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4962-889X

11. Bölüm: Etik Lider Olarak Okul Müdürü

Doç. Dr. Fatih BOZBAYINDIR, Gaziantep Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5393-0955

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

AHLAK VE ETİK KAVRAMI

Giriş.....	1
Ahlak Kavramı.....	2
Ahlak ve Evrensellik	4
Etik Kavramı	5
Etik ile İlgili Kavramlar	7
Adalet.....	8
İyi ve Kötü	8
Erdem	9
Sorumluluk.....	10
Vicdan.....	10
Etik Teoriler	11
Faydacılık-Yararcılık.....	12
Egoizm.....	13
Doğal Yasa-Hukuk.....	13
Değerler Etiği.....	13
Deontolojik Etik.....	14
Erdem Etiği.....	14
Ahlak ve Etik İlişkisi	15
Ahlak, Etik ve Eğitim İlişkisi.....	16
Sonuç.....	19
Kaynakça.....	20

2. BÖLÜM

AHLAK VE ETİK KAVRAMINA DAİR GÖRÜŞLER (FELSEFİ ARKA PLAN)

Giriş.....	23
Çinli Düşünürlerin Ahlak ve Etiğe İlişkin Görüşleri.....	24
Konfüçyüs (M.Ö. 551-M.Ö. 479)	24
Lao Tzu	27

Sun Tzu	27
Mensiyüs (Meng Tse)	28
Mo Tzu (Mozi).....	28
Hintli Düşünürlerin Ahlak ve Etiğe İlişkin Görüşleri	29
Buda	29
Budizmde İnanç, İbadet ve Ahlak.....	30
Antik Yunan Düşünürlerinin Ahlak ve Etik Anlayışları.....	33
Sofistlerin Ahlak ve Etik Anlayışları.....	33
Stoacıların Ahlak ve Etik Anlayışı.....	35
Sokrates'in Ahlak ve Etik Anlayışı	36
Sokrates ve Mutluluk	38
Sokrates Sonrası Felsefede Etik	39
Platon'un Ahlak ve İdealist Etiği	40
Platon ve Mutluluk.....	41
Aristoteles'in Ahlak ve Etik Anlayışı	42
Aristoteles ve Mutluluk	44
Aristoteles: Adalet, Siyaset ve Etik.....	45
İslam Düşünürlerinin Ahlak ve Etik Anlayışları.....	45
Gazalinin Ahlak ve Etik Anlayışı	46
Farabi'nin Ahlak ve Etik Anlayışı.....	49
Farabi ve Mutluluk.....	50
İbn Sina'nın Ahlak ve Etik Anlayışı	52
İbni Sina ve Mutluluk	53
El- Kindi'nin Ahlak ve Etik Anlayışı.....	54
İbn Miskeveyh'in Ahlak ve Etik Anlayışı	55
Sonuç	56
Kaynakça.....	57

3. BÖLÜM

GENEL MESLEK AHLÂKI VE ETİK

Giriş.....	61
Meslek Nedir?	62
Meslek Ahlâkı	64
Meslek Etiği.....	66
İş ve Çalışma Etiği	67
Meslek Ahlâkının Gelişim Süreci ve Önemi.....	69
Meslek Etiğinin Gelişim Sürecine Önemi	73

Meslek Etiği İlkeleri.....	75
Sonuç.....	79
Kaynakça.....	80

4. BÖLÜM

AHLAK VE ETİK YÖNLERİYLE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ

Giriş.....	85
Öğretmenlik Mesleği ve Profesyonel Olarak Öğretmenlik.....	87
Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Öğretmenlik.....	90
Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü ve Saygınlığı.....	92
Öğretmenlik Meslek Etiği ve Öğretmenlikte Mesleki Değerler.....	94
Öğretmenlerin Hukuki Sorumlulukları.....	97
Dünyada ve Türkiye’de Öğretmenlik.....	99
Sonuç.....	102
Kaynakça.....	105

5. BÖLÜM

OKULDA ETİK KÜLTÜRÜ

Giriş.....	109
Eğitimde Etiğin Önemi.....	113
Öğretmende ve Okuldaki Diğer Çalışanlarda Etik.....	115
Okul Yöneticisinde Etik.....	118
Öğrencide Etik.....	119
Okulda Etik Kültürün Oluşturulması.....	120
Sonuç.....	122
Değerlendirme Soruları.....	123
Kaynakça.....	124

6. BÖLÜM

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNDE ETİK DIŞI DAVRANIŞLAR VE ÇÖZÜM YOLLARI

Giriş.....	127
Etiği Oluşturan Temel İlkeler.....	128
Profesyonellik.....	128
Hizmette Sorumluluk.....	129

Eşitlik-Adalet	129
Sağlıklı ve Güvenli Bir Ortamın Sağlanması	129
Yolsuzluk Yapmama	130
Dürüstlük, Doğruluk ve Güven.....	130
Tarafsızlık	130
Mesleki Bağlılık ve Sürekli Gelişme	130
Saygı	131
Kaynakların Etkin Kullanımı.....	131
Öğretmenlik Mesleğinde Etik Dışı Davranışlar	131
Etik Dışı Davranışların Sebepleri	135
Bireysel Faktörler.....	136
Kurumsal Faktörler	136
Etik Dışı Davranışların Sonuçları.....	137
Etik Dışı Davranışların Önlenmesi	139
Etik Karar Verme	141
Sonuç.....	143
Kaynakça.....	143

7. BÖLÜM

OKUL YÖNETİCİLERİ, ÖĞRETMEN, VELİ VE ÖĞRENCİLERİN ETİK SORUMLULUKLARI

Giriş.....	147
Okul Yöneticilerinin Etik Sorumlulukları.....	148
Öğretmenlerin Etik Sorumlulukları	151
Velilerin Hakları ve Etik Sorumlulukları.....	156
Öğrencilerin Hakları ve Etik Sorumlulukları	158
Sonuç.....	160
Kaynakça.....	162

8. BÖLÜM

EĞİTİM VE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİYLE İLGİLİ ETİK DÜZENLEMELER

Giriş.....	165
Mesleki Etik Kodlar ve Kurallar	166
Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Etik Düzenlemeler	168
Yasal Mevzuatlarda Öğretmenlik Mesleği.....	173

Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler.....	178
Eğitimcilerle İlişkilerde Etik İlkeler	180
Veliler ile İlişkilerde Etik İlkeler	181
Sonuç.....	182
Kaynakça.....	183

9. BÖLÜM

OKULLARDA AHLAK EĞİTİMİ VE ETİK KURULLAR

Giriş.....	187
Okullarda Ahlak Eğitimi	189
Ahlak Eğitiminde Yöntem/Usul	191
Okullarda Ahlak Eğitiminin Temel İlkeleri	193
Ahlak Eğitimi Açısından Okulların Dünü ve Bugünü	195
Okullarda Etik Kurul ve Komisyonlar	198
Onur Genel Kurulu.....	198
Onur Kurulu	198
Okul Öğrenci Ödül ve Disiplin Kurulu.....	199
İlçe Öğrenci Disiplin Kurulu	200
İl Öğrenci Disiplin Kurulu.....	200
Öğrenci Üst Disiplin Kurulu.....	201
Sonuç.....	201
Kaynakça.....	203

10. BÖLÜM

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA AHLAK, ETİK VE DEĞERLER

Giriş	207
İlköğretim Programlarında Ahlak, Etik ve Değerler	209
Türkçe Dersi Öğretim Programında Değerler	211
Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Değerler	212
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Değerler.....	213
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Değerler.....	213
Ortaöğretim Programlarında Ahlak, Etik ve Değerler.....	215
Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Değerler	216
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Değerler.....	217
Tarih Dersi Öğretim Programında Değerler	218
Felsefe Dersi Öğretim Programında Değerler.....	218

Yükseköğretimde Ahlak, Etik ve Değerler	220
Öğretim Programlarındaki Ahlak, Etik ve Değerlerin Öğretimi	222
Sonuç.....	223
Kaynakça.....	225

11. BÖLÜM

ETİK LİDER OLARAK OKUL MÜDÜRÜ

Giriş.....	227
Etik Liderlik.....	229
Etik Liderlik Özellikleri	233
Etik Liderliğin Boyutları.....	236
Etik Okul Müdürü	238
Etik Lider Olarak Okul Müdürleri	239
Okul Müdürü Etik İlkeleri	241
Okullarda Liderlerin Etik Dışı Davranışları	243
Okul Müdürünün Etik Davranışlar Sergilemesini Etkileyen Değişkenler	245
Etik Liderliğin Okullarda Sağladığı Faydalar.....	247
Sonuç.....	249
Kaynakça.....	250

Editörler Hakkında.....	255
--------------------------------	------------

1. BÖLÜM

AHLAK VE ETİK KAVRAMI

Dr. Öğr. Üyesi Turan KAÇAR, Gaziantep Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8390-7262

Giriş

Yaşadığımız çağda ve teknolojinin hızla ilerlediği bu dönemde bireysel ve toplumsal hayatta kullandığımız birçok kavrama ilişkin kavram kargaşasının ve yanlışlığının yaşandığı bilinmektedir. Gerek günlük yaşamımızda gerek çalışma hayatımızda ve gerekse öğrenim hayatımızda bu kavram kargaşalarının, yanlışlarının aşılması ve giderilmesi için kavram öğretimi önem arz etmektedir. Günümüzde kavram yanlışlığının ve kargaşasının yaşandığı ve güncelliğini koruyan bu kavramlar arasında ahlak ve etik kavramları yer almaktadır (Mahmutoğlu, 2009). Çünkü ahlak ve etik kavramı İlk Çağlardan bu yana toplumun çeşitli kesimleri tarafından konuşulmuş, kaleme alınmış ve tartışılmış kavramlar arasında yer almıştır. Bu çerçevede ahlak ve etik kavramının daha doğru bir biçimde ayırt edilmesi ve anlaşılması için bu kavramların incelenmesi, analiz edilmesi, tartışılması ve değerlendirilmesi gerekir.

Son zamanlarda ahlak felsefecileri arasında ahlakın tanımı konusunda, ahlak ve ahlakın temel ve tanımlayıcı özelliklerinin neler olduğu, sorunları, onları farklı kılan özellikleri, hukuk ve hukuki meseleler mi yoksa görgü kuralları ve zevkli meseleler mi olduğuna ilişkin pek çok tartışma yaşanmaktadır (Wallace ve Walker, 2021). Bu açıdan ahlâkın temel unsurunu oluşturan insanın yaşadığı her yerde ve her alanda bir takım ahlâkî unsurlardan bahsedilmektedir (Durak, 2007). Bir sosyal bilim dalı olarak ahlak, toplumsal alanda oluşan örf ve adetlerin, normların, değerlerin ve kuralların meydana getirdiği sistemi ele alır. Bu sistem; bir bireyin, grubun veya tüm toplumun doğru ve yanlış davranışlarını belirleyerek onları etkiler. Bu açıdan iyinin ve kötünün, doğrunun ve yanlışın ayırt edilmesi, insanların yapması veya yapmaması gereken davranışların ve eylemlerin belirlenmesi ve insanların yapmaması gereken veya yapılmaması istenen davranışların ve

eylemlerin belirlenmesi gibi hususlar ahlak biliminin temel konuları arasında yer almaktadır (Aktan, 2009).

İnsanın genellikle, belirli bir amaç için var olduğu ve yaşamını sürdürdüğü kabul edilir. İnsanlar kendileri ve yaşadıkları dünya için nasıl bir amaç belirlemişse, o amaç doğrultusunda yaşamaya çaba harcar. Etik de bu amaç için yoğun veriler sunan ve insanın en fazla ilgisini çeken etkinliklerden biridir (Kesgin, 2009). Etiğin manaca açıklığa kavuşturulması ve etiğe yüklenen farklı kavramsal içeriklerin ayırt edilmesinin sadece etiğin teorik açıdan geliştirilmesinde başlangıç olarak değil, bunun yanında kamusal, özel ve mesleki hayatımızda yüz yüze geldiğimiz etik sorunlar karşısında doğru ve değerli davranışlarda bulunmak için bir zorunluluktur (Kuçuradi, 2003). Etik terimi ahlaktan belirgin biçimde ayrılarak, toplumsal alanda geçerli normlar bütünü olmasıyla, doğru davranmanın ölçüsünü oluşturan ve ahlaktan farklı bir bilgi alanıdır. Ayrıca felsefenin çalışma alanlarından biri olarak görülen etik kavramı daha çok adalet, iyi ve erdem gibi çeşitli ahlak normlarının temeline yerleştirilen kavramları da konu edinmektedir (Yıldız, 2011).

Etik ve ahlak sözcüklerinin toplumsal yaşamın hemen hemen her alanında gittikçe artarak kullanılmaya ve yaşamın tüm alanlarında etkili olmaya başlayan iki terim olduğu bilinmektedir. Bu terimlerin yerinde ve doğru bir biçimde kullanılması, araştırmaların, yorumların, analiz ve sentezlerin daha gerçekçi olmasını sağlayacaktır. Birbirleriyle iç içe geçmiş tüm kavramlarda olduğu gibi ahlak ve etik kavramları da bazen yanlış şekillerde ve biçimlerde kullanılmaktadır (Mahmutoğlu, 2009). Bu açıklamalar doğrultusunda ahlak ve etik kavramlarının geçmişten günümüze değin önemini koruyan felsefenin temel kavramları arasında yer aldığı ifade edilebilir. Çünkü İlk Çağlardan günümüze değin tartışılmış bu iki kavramın açıklanması, bu kavramlarla ilgili ilişkilerin belirlenmesi ve bu kavramların analiz edilmesi oldukça önemlidir. Bu bölümde ahlak kavramına, ahlak ve evrensellik sorunsalına, etik kavramına, etikle ilgili kavramlara, etik teorilere, ahlak ve etik ilişkisine ve ahlak, etik ve eğitim ilişkisine değinilerek birtakım değerlendirmelerde bulunulmuştur.

1. Ahlak Kavramı

Arapça kökenli bir sözcük olan ahlak, bireyin kişisel veya toplumsal hayatta uymak zorunda olduğu normlar bütünü olarak değerlendirilebilir. Çünkü doğuştan insanda huy (mizaç) biçiminde ortaya çıkan ahlak, yaşanan aile ortamı, çevre, okul, toplum yapısı, şehir veya ülkenin etkisiyle sonradan da edinilen ve daha çok iyi, kötü, doğru ve yanlış gibi biçimlerde ortaya çıkan ve zamanla karaktere dönüşen değer yargılarını ifade eder. Bu doğrultuda ahlak kavramının daha net

anlaşılması ve değerlendirilmesi için alanyazında ahlaka ait bazı tanımların incelenmesi gerekir.

Çok yönlü bir tanımı olan ahlak kavramını, insan davranışlarının ve insanlar arasındaki ilişkilerin veya toplumun oluşturduğu bazı kuralların iyi ya da kötü biçiminde nitelendirilmesi olarak tanımlamak mümkündür (Aydın, 2003). Ahlâkın, geçmişe kıyasla çok hızlı ve büyük değişimlerin yaşandığı çağımızda yaşam tarzlarının değerlendirilmesinde büyük önemi vardır. Bu önem yaşadığı dönemin sorunlarıyla yüz yüze gelen insanın, benimsediği ahlâk ilkelerinin yaşama geçirilmesinde dinamik bir yapıyı da beraberinde getirmektedir (Durak, 2007). Ahlak; insanın doğuştan itibaren getirdiği veya sonradan kazandığı bazı tutum ve davranışlar; bireyden özel hayatında uyması beklenen toplum içerisindeki kurallar; bireyde huy şeklinde bilinen nitelik, iyi ve güzel unsurlar biçimidir (Atatunç, 2006). Ahlak kavramı girift bir yapıya sahip olduğundan geçmişten günümüze değin hayatın birçok alanında olduğu gibi bazı bilim alanları için de önem oldukça arz etmektedir.

Felsefe biliminin en önemli ve köklü meselelerinden biri olan ahlâk, konusunu oluşturan unsurlarla, insanın merkeze alındığı, insan hayatını çevreleyen ve bu özelliğiyle evrensel ve evrenselleştirilebilir değerler alanıdır (Durak, 2007). Bu açıklama ışığında ahlak kavramında yer alan ana unsurun insan mefhumu ve insana özgü nitelikler olduğu söylenebilir. Zira neyin iyi, kötü, doğru veya yanlış olduğuna karar veren insanın bu noktada birçok farklı disipline konu olduğu söylenebilir. Çünkü insanın birçok bilim alanına (tarih, coğrafya, arkeoloji, din, edebiyat, psikoloji, tıp, sosyoloji, vb.) konu olabilecek bir yapısı söz konusudur.

Tek başına bir bilim dalı olarak kabul edilen ahlakın aynı zamanda içeriği itibarıyla birçok sosyal bilim dalıyla yakın ilişkisi vardır (Şimşek, 2021). Ahlâkın temel unsuru olan insanın olduğu her yerde ve alanda bazı ahlâkî unsurlardan söz etmek olanaklıdır (Durak, 2007). Bu doğrultuda ahlak bilimi genel olarak ahlak kurallarını ele alan ve onu inceleyen bir disiplin alanıdır. Bu minvalde ahlak kurallarının temel niteliklerini, yapısını ve özelliklerini aşağıda verilen açıklamalarla özetlemek mümkündür (Aktan, 2009, s. 39):

- Ahlaki kurallar, genel geçerliliğe sahip değildir ve subjektiftir. Yani ahlaki kurallar, bireyden bireye değişen değer yargılarını kapsar.
- Ahlaki kurallar, belirli yerlerde geçerli değer yargılarıdır. Yani herkes için genel geçerliliği olan ahlaki kurallar yoktur. Bu açıdan her yerde genel geçerliliği olan ahlak kuralları da söz konusu değildir.
- Ahlaki kurallar, belirli bir zamanda geçerliliği olan değer yargılarından oluşur. Günümüzde geçerli olan bir ahlaki kural, zamanla önemini kaybederek değersizleşebilir.